

פיקוח נפש דוחה שבת

רפואה שלמה חיים רפאל בן פרידא

The famous Halacha of "Piku'ah Nefesh" establishes that the concern for a Jew's life overrides the prohibitions of Shabbat. The laws of Shabbat may, and in fact must, be violated when this is necessary to save the life of a seriously ill patient. It is critically important for people to acquaint themselves with the detailed Halachot of "Piku'ah Nefesh," as when such situations arise, people do not normally have the opportunity to begin searching through books to find the Halacha. These Halachot must be learned so that when one finds himself in a situation of a critically ill patient in need of urgent care, Heaven forbid, he will know exactly what should be done.

What are such cases, what does someone do when he finds himself in such a situation?

What to do when Uncertain about a Life-Threatening Situation

The Gemara discusses the Biblical source for the law that saving a person's life takes precedence over the laws of the Sabbath:

ובבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך — IT ONCE HAPPENED THAT R' YISHMAEL, R' AKIVA AND R' ELAZAR BEN AZARYAH WERE TRAVELING ON THE ROAD ולוי הסדר ורבי — WITH LEVI THE ORGANIZER^[36] AND R' YISHMAEL THE SON OF R' ELAZAR BEN AZARYAH FOLLOWING BEHIND, נשאלה שאלה זו בפניהם — WHEN THE FOLLOWING QUESTION WAS ASKED BEFORE THEM:^[37] מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת^[38] — FROM WHERE do we derive that SAVING A LIFE OVERRIDES the laws of THE SABBATH?^[38]

Each of the first three Tannaim offers a source:

נענה רבי ישמעאל ואמר — R' YISHMAEL SPOKE UP AND SAID: We apply the following *kal vachomer* argument. The Torah says: "אם-במהרת ימצא הנגב," — IF THE THIEF IS DISCOVERED WHILE TUNNELING IN.^[39] ומה זה שספק על ממונו בא ספק על נפשו בא — NOW IF THIS thief, CONCERNING WHOM THERE IS DOUBT WHETHER HE CAME ONLY TO steal MONEY OR TO take a LIFE as well, ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל — AND, in addition, the SHEDDING OF BLOOD is a particularly severe sin in that it CONTAMINATES THE LAND AND CAUSES THE SHECHINAH TO DEPART FROM ISRAEL,^[40] yet ניתן להצילו בנפשו — IT IS PERMITTED for the owner of the house TO SAVE HIMSELF AT THE COST OF [THE THIEF'S] LIFE, קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת — CERTAINLY the SAVING of A LIFE OVERRIDES THE SABBATH.^[41]

The Baraisa continues:

נענה רבי עקיבא ואמר — R' AKIVA SPOKE UP AND SAID: The Biblical source is the verse: וכי יזרע אדם זרעו ויבחר לו זרעו ויבחר לו זרעו — IF A MAN SHALL ACT INTENTIONALLY AGAINST HIS FELLOW etc. to kill him with guile, FROM BESIDE MY ALTAR shall you take him to die.^[42] מעם מזבחי — FROM BESIDE MY ALTAR, i.e. when he is about to begin his work he is taken away to be tried, BUT NOT FROM UPON MY ALTAR, i.e. not if he has already begun serving, in which case you must wait until he completes the service and only then take him.

The Gemara interrupts the Baraisa to clarify R' Akiva's line of reasoning:

ואמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא להמית — And Rabbah bar bar Chanah said in the name of R' Yochanan: This was taught only in regard to putting to death,^[43] i.e. if the Kohen has already begun the service, he is not made to interrupt in order to come stand trial, but is allowed to complete the service.

אָבֵל לַהַחַיִּים — But in order to keep someone alive, i.e. if the accused is not the Kohen but someone else who has been convicted and is about to be executed, and the Kohen knows testimony in his defense that can stay the execution, **אָפִילוּ מֵעַל מִזְבְּחִי — we remove the Kohen even from upon My Altar**, i.e. even if he is in the middle of serving. Thus, we learn from this verse that the possibility of saving a life overrides the sacrificial service.

The Baraisa and R' Akiva's argument are resumed, applying a *kal vachomer* argument:
וְנִעְבְּדָה דְּרוּחָה שְׁבֵת — AND, in addition, THE SACRIFICIAL SERVICE obligation is so stringent that it OVERRIDES THE SABBATH,^[1] yet we interrupt this Kohen in the middle of his service in order to save a life, **קֵל נְחוּמֵר לְכָל גּוּפוֹ שְׂדוּחָה — CERTAINLY SAVING A LIFE OVERRIDES THE SABBATH.**^[2]

The Baraisa continues:
וְנִעְנֶה רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר — R' ELAZAR ben Azaryah SPOKE UP AND SAID: It is derived from the following *kal vachomer* argument: **וְנִמָּלֵךְ שֶׁהָיָא אַחֲרֵי מִמָּאֲתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֵיבָרִים שְׁבָאָדָם — NOW IF CIRCUMCISION, WHICH IS an improvement to just ONE OF THE PERSON'S TWO HUNDRED AND FORTY-EIGHT LIMBS, דְּרוּחָה אֶת הַשְּׁבֵת — OVERRIDES THE SABBATH,**^[3] **קֵל נְחוּמֵר לְכָל גּוּפוֹ שְׂדוּחָה — CERTAINLY an action which improves, i.e. saves, THE ENTIRE BODY SHOULD OVERRIDE THE SABBATH.**^[4]

Having cited the views of the three sages mentioned in the story, the Baraisa quotes various other Tannaim who offer different sources for the same principle:
וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר — R' YOSE THE SON OF R' YEHUDAH SAYS: The verse says: **אֶת־שַׁבָּתִתִּי „ — MY SABBATHS YOU SHOULD KEEP.**^[5] **יָכוֹל לֵבֵל — I MIGHT think that this commandment not to violate the laws of Sabbath refers TO ALL circumstances, even including inaction when a life is in danger. חֵלֶק „ — THE TORAH therefore STATES „ONLY,”**^[6] **וְיִנְתֵּן בֶּן — WHICH QUALIFIES the commandment and allows for the saving of a life.**^[7]
וְאָמַר רַבִּי יוֹנָסָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר — R' YONASAN BEN YOSEF SAYS: The Torah says in reference to the Sabbath: **כִּי קֹדֶשׁ „ — SHE [the Sabbath] HAS BEEN GIVEN OVER TO YOU [the Jewish people], וְלֹא אֲתֶם מְסֻרִים בִּידָה — BUT YOU HAVE NOT BEEN GIVEN OVER TO HER.**^[8]
וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מֵנַסְיָא אָמַר — R' SHIMON BEN MENASYA SAYS: It is written: **וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת „ — THE CHILDREN OF ISRAEL SHALL OBSERVE THE SABBATH in order to perform the Sabbath throughout their generations.**^[9] **אֲמָרָה תוֹרָה חֲלָל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת — THE TORAH SAID: VIOLATE ONE SABBATH ON HIS ACCOUNT by saving his life SO THAT HE MAY live to OBSERVE MANY SABBATHS.**^[11]

The Gemara cites one final opinion:

אי הוּאֵי הֵתָם הֵנָּה — Rav Yehudah said in the name of Shmuel: **אִם רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל** — **Had I been there,** ^[12] **I would have said that mine [my source] is better than theirs.** It is written: **וְנָחִי בָהֶם**, — *You shall guard My decrees and My laws that man shall carry out and by which he shall live,* ^[13] which implies: **וְלֹא שִׁימוֹת בָּהֶם** — **But he should not die on their account.** Thus, the saving of a life overrides any commandment. ^[14]

The Gemara compares Shmuel's source to the others:

אָמַר רַבָּא לְכוּלְהוּ אֵית לְהוּ פִּירְכָּא בְּר מִדְּשְׁמוּאֵל דְּלִית לֵיה פִּירְכָּא — Rava ^[15] said: All of [the sources cited] have a refutation except for Shmuel's, which has no refutation. דְּרַבֵּי — **R' Yishmael's source can be refuted** — **בְּרִילְמָא כְּדִרְכָּא** — because perhaps the permission of the Torah to kill someone caught tunneling into a house is in accordance with [the explanation] of Rava, דְּאָמַר רַבָּא — **for Rava said: מָאִי טַעְמָא דְּמַחְתֵּרַת** — **What is the reason for the Torah's permission to kill someone caught tunneling into a house? Why does he deserve to die?** ^[16] — **חֻזְקָה אֵין אָדָם מַעְמִיד עַצְמוֹ עַל קוֹמוֹ** — **There is a presumption that a person does not withhold himself from defending his property.** וְהָאִי מִיֵּדַע יָדַע — **Thus, this [burglar] surely knows that [the homeowner] will confront him, and tells himself in advance,** — **אִי קָאִי לֹא־פִּיִּי קָטִילָנָא לֵיה** — **"If he confronts me, I will have to kill him."** ^[17] — **וְהַתּוֹרָה אָמְרָה כָּא לְהִרְגֵּנָּה הַשֶּׁכֶּם לְהִרְגֵּנָּה** — **The Torah therefore tells the owner: If someone comes to kill you, anticipate him and kill him first.** וְאִשְׁכַּחַן — **Accordingly, since we assume the thief to be prepared to kill, we have found in the permission to kill the thief only a source for the law that a certain rescuing of a life overrides the mitzvos.** — **סָפֵק מִנָּהן** — **But from where do we know the same for where the rescue is only a possibility?**

Rava continues to show the flaws in the Tannaim's sources:

דְּרַבֵּי עֲקִיבָא נָמִי — **R' Akiva's source can also be refuted,** — **דִּילְמָא כְּדִרְכָּאֵי** — because perhaps the Torah permits the interruption of the sacrificial service obligation only in the specific circumstance discussed by Abaye. דְּאָמַר אֲבָי — **For Abaye said: מְסַרִּינָּה לֵיה זֶנְגָא דְּרַבָּנָן** — **We send a pair of Torah scholars to accompany him, לִידַע אִם מִמֶּנּוּ בְּדִקְרִי** — **to discern if there is substance to his words.** ^[18] — **וְאִשְׁכַּחַן וְדָאִי** — **Accordingly, we have found only a source for the law that a certain rescuing of a life overrides the Sabbath,** — **סָפֵק מִנָּהן לָן** — **but from where do we know the same for where the rescue is only a possibility?**

Rava continues:

וְכוּלְהוּ אִשְׁכַּחַן וְדָאִי — **And the same is true for all [the other Tannaic sources] — we have found proofs only for the certain rescuing of a life, סָפֵק מִנָּהן לָן** — **but from where do we know the same for where the rescue is only a possibility?** ^[19] — **וְדְשְׁמוּאֵל וְדָאִי לִית לֵיה פִּירְכָּא** — **But Shmuel's source certainly has no refutation.** ^[20]

The Gemara concludes:

אָמַר רַבִּינָא וְאִיתִימָא רַב נַחְמָן בְּר יִצְחָק — **Ravina commented, and others say it was Rav Nachman bar Yitzchak: טָבָא חָדָא פִּלְפִּלְתָּא חֲרִיפָא מְמִלָּא עֲנָא דְּקָרִי** — **One sharp pepper is better than a basket full of melons.** ^[21]

פרטי דינים בענין חולה שיש בו סכנה בשבת

בהלכות הקודמות ביארנו, שמי שנשקפת סכנה לחייו, חובה לחלל עליו את השבת, להסיעו לבית החולים, או להדליק אור חשמל בכדי לטפל בו, וכן כל כיוצא בזה. ועתה נבאר כמה פרטים בענין זה, כפי שכתבם מרן הרב זצ"ל בספריו.

כל מחלה שאומרים שהרופאים שיש בה סכנה, מחללים עליה את השבת, וכפי שנתבאר כבר, אפילו אם הרופאים אינם שומרי שבת בעצמם, מכל מקום, בהיות ודבריהם מעוררים לכל הפחות "ספק" סכנה, הרי שאף על ספק סכנה מחללים את השבת, ולכן יש לשמוע בקולם ולחלל את השבת עבור החולה.

מי שנשך אותו כלב בשבת, אף על פי שאין סכנה מצד הדימום במקום הנשיכה, כל שיש ספק לגבי בריאותו של הכלב, יש להסיע את הנשוך במהירות לבית החולים, שמא הכלב חולה בכלבת, ואם ימתינו עד לצאת השבת, לא ניתן יהיה לטפל באדם הננשך (כי לאחר שנגיף הכלבת חודר למערכת העצבים, אין יותר אפשרות לרפא את החולה, אבל קודם לכן, יש אפשרות לרפאותו לגמרי באמצעות סידרת זריקות).

ומי שנשך אותו נחש בשבת, יש לפנותו גם כן בהקדם לבית החולים, ולהזמין לו אמבולנס ולעשות כל צרכיו. ואם יש אפשרות לצוד את הנחש ולהרגו, מצוה לעשות כן, משום שעל ידי זיהוי הנחש, יוכלו להגיש לחולה טיפול הולם בבית החולים.

ומי שנעקץ בשבת על ידי צירעה או דבורה, אם ידוע שיש לו רגישות לעקיצה מסוג זה, יש לקחתו לבית החולים בשבת. אבל סתם אדם שנעקץ על ידי דבורה, אין לחוש לסכנה מחמת עקיצה כזו.

מי שנעקץ על ידי עקרב, יש לפנותו לבית החולים. ואם יש צורך לצוד את העקרב, מותר לצוד אותו בשבת לצורך רפואת החולה (שיש שנהגו, לקחת את העקרב, ולטגנו במחבת, ולהניחו על מקום העקיצה, ואומרים שהיא רפואה בדוקה לנשיכת עקרב. וכך

נהגו לעשות עד לפני כחמישים שנה, אבל בזמנינו יש לטפל בו בדרכי הרפואה המקובלים).

לפי דברי הרופאים בזמנינו, כל סכנת אבר, כלומר, סכנה לאבר אחד, כגון יד או רגל, היא סכנה גדולה לכל הגוף, כי מחולי גדול כזה, יכול להמשיך זיהום לכל הגוף, ודבר זה עלול לגרום אף למוות. לפיכך אין ספק, שבכל מקום שיש חשש סכנה לאבר אחד, יש להתיר לחלל שבת עבור החולה.

ולכן במקום שיש חשש לעיוורון, יש לחלל את השבת בלי ספק, (גם ללא מה שכבר ביארנו, שחולי העיניים הוא חמור יותר משאר חולאים), וכן במקום שיש זיהום חריף באיזה אבר, שיש חשש לבריאותו, יש לחלל שבת עבור חולי כזה.

וכן מי שנשמטה עצם היד או הרגל שלו ממקומה (דבר המצוי אצל ילדים קטנים), מותר להחזיר את העצם למקומה בשבת. ואם הרופא אומר שיש בדבר ספק סכנה, מותר לחלל את השבת עבורו אפילו בנסיעה לבית חולים וכדומה. ומותר לבצע בשבת צילום רנטגן על פי הוראת רופא, בכדי לקבל אבחנה מדוייקת על שבר, או כל דבר העלול להביא לסכנה.

חולה שחש ברע, ויש לו חום גבוה מעל ארבעים מעלות צלסיוס, וניסה להוריד את החום באמצעות תרופות, והחום בתוקפו אינו יורד, ולא ידועה סיבת החום, מותר לו לפנות מיד לבית החולים לצורך בדיקות וטיפולים. אבל אם אחזה אותו הצטננות רגילה, שהרגילות היא שמקבלים חום בגללה, הרי הוא חולה שאין בו סכנה, ואין לחלל שבת עבורו בנסיעה לבית חולים

Regarding a Person Suffering from a Life-Threatening Condition on Shabbat

In the [previous Halachot](#) we have discussed that there is a Mitzvah to desecrate Shabbat for one whose life is in danger such as to transport him to the hospital, turn on a light in order to afford him proper treatment, and the like. We shall now discuss some details about this matter, based on what Maran zt”l has written in his works.

Any ailment which doctors say is life-threatening is cause to desecrate Shabbat, as we have already discussed. Even if the doctors themselves are not Torah and Mitzvah observant, nevertheless, since their opinion creates at least a “doubt” regarding a life-threatening situation and the law is that Shabbat is desecrated for even such an uncertainty regarding whether or not someone’s life is in danger, we must therefore be mindful of their opinion and desecrate the Shabbat.

If one is bitten by a dog on Shabbat, although no apparent life-threatening situation arises due to the bleeding from the bitten area, if one is uncertain about the health of the dog one was bitten by, the individual should immediately be rushed to the hospital, for the dog may have been rabid, in which case, were he to wait until after Shabbat to go to the hospital, treatment will no longer be effective (because after the rabies virus enters the nervous system, it can no longer be cured; however, beforehand, it can be completely cured through a series of injections).

If one is bitten by a snake on Shabbat, one should likewise be rushed to the hospital and an ambulance should be called for him in addition to whatever else is needed. If it is possible to trap the snake and kill it, it is

a Mitzvah to do so, for the snake's venom will help provide proper treatment for the bite victim.

If one is stung by a wasp or a bee on Shabbat, if one is known to develop allergic reactions from such bites, one should be rushed to the hospital immediately. However, in general, if a regular person was stung by a bee on Shabbat, we need not worry that such an occurrence might turn life-threatening.

If one is stung by a scorpion on Shabbat, one should be rushed to the hospital. If necessary, the scorpion may be trapped on Shabbat in order to assist the sting victim's treatment (some customarily take the scorpion, fry it in a frying-pan, and place it on the sting wound, claiming that this is a proven treatment for scorpion stings. This was done until about fifty years ago, but nowadays, modern medical practices should be implemented).

According to modern medicine, when a danger is present to one limb of a person's body, such as a hand or foot, it presents a great danger to the rest of the body, for through such a great ailment like this, the infection may spread to the rest of the body, and this can even cause death. Thus, obviously, when one limb of a person's body is in danger, Shabbat is desecrated on behalf of this patient.

Thus, where there is concern for blindness, Shabbat must certainly be desecrated (besides for what we have previously discussed that eye ailments are more serious than other ailments). Similarly, regarding a severe infection of a certain limb which raises concern for the health of that limb, Shabbat is to be desecrated for the patient suffering from this condition.

Similarly, if one's hand or leg becomes dislocated (common in children), the bone may be relocated to its proper place on Shabbat. If the doctor says that such a thing entails even an uncertainty of a life-threatening circumstance, Shabbat may be desecrated for the patient even by driving him to the hospital and the like. An X-ray may be taken as per a doctor's instructions on Shabbat in order to ascertain a precise diagnosis of the fracture, or anything that may lead to an uncertain life-threatening situation.

A person who is ill and feels unwell and has a fever of above 104° F and has tried to lower the fever using various medications but the fever does not go down, if the cause of the fever is unknown, he may be transported to the hospital immediately in order to undergo the necessary tests and treatments. However, if he is just suffering from the common cold which, in general, causes one to contract a fever as well, he is considered someone who is ill with a non-life-threatening illness and Shabbat may not be desecrated on his behalf in order to take him to the hospital.

Cases of Pikuach Nefesh

שמירת שבת כהלכתה - פרק לב

סכנה מהי

ח. חולה שלפי דעת רופא (כא) נשקפת סכנה לחייו (כב), או אפילו רק חשש סכנה (כג), וגם חולה שאין מחלתו מסוכנת לפי שעה, אך יש לחשוש שתגבר ותסכן את חייו אם לא יינתן לו הטיפול הראוי בו ביום (כד), הרי הוא בכלל חולה שיש בו סכנה שמחללין עליו את השבת.

הגדרת סכנה

ט. גם חולה אשר לפי הרגשתו שלו נשקפת סכנה לחייו בגין מחלתו, הרי הוא בגדר חולה שיש בו סכנה ומחללין עליו את השבת (כה), אפילו אם דעת הרופא אינה זהה עם זו של החולה (כו).

דעת החולה

י. במקום שאין רופא, סומכים על כל מי שמתמצא קצת ואומר, שמכיר מחלה זו וכי יש בה משום סכנה או חשש סכנה (כז), או שהיא עלולה להתפתח למחלה מסוכנת, והוא שיהיה חרד לדבר ה' והשבת קדושה לו (כח), וסומכים אפילו על גוי כשניכר מתוך דבריו שהוא מדבר בכנות (כט).

אבחון של המבין ברפואה

יא. במקרים הבאים יש לנהוג בחולה כדין חולה שיש בו סכנה, גם קודם שנקבע הדבר על-ידי הרופא (ל):

דוגמאות של פיקוח נפש

(א) חום גבוה באופן ניכר עם הרגשה רעה וטרם נקבעה סיבת החום (לא).

(ב) חום אפילו לא גבוה אצל תינוקות וזקנים, וכן אם הוא נובע ממחלה בריאות או באבר פנימי אחר ואנשים רגילים לחשוש בכגון זה קצת לסכנה (לב).

(ג) כאב פנימי חזק שסיבתו אינה ידועה, והוא מעורר חשש למחלה רצינית (לג). וכן פצע שבפנים הגוף, דהיינו מן השיניים ולפנים (לד); שטף-דם פנימי (לה).

(ד) שטף-דם עורקי או ורידי (להבדיל מדליפה ורידית איטית שנפסקה לאחר לחץ של כמה דקות במקום הפצע), וראה להלן פרק לה סעיף יד (לו).

(ה) שבר פתוח או שבר עם תזוזה של קצות שברי העצם בעצמות הארוכות, ואפילו חשש לכוזה, וכל־שכן שבר בגולגולת או בעמוד השדרה או כל שבר אחר בפנים הגוף (לז).

(ו) פצע עמוק או חתך עמוק שנגרם על־ידי סכין או כלי ברזל אחר (מז); מכה חזקה מברזל או מחפץ כבד כגון אבן (מט); חתך שעלול להזדהם (מ); פצע שזוהם על־ידי אדמה או על־ידי כל דבר אחר המזהם (מא), וכל מכה אשר יכולה להביא (מב) לידי סכנה, אם לא יטפלו בה כראוי.

(ז) מכה על גב היד או על גב הרגל (מג), כשיש חשש לפגיעה בכלי הדם.

(ח) פצע מזוהם שגורם לנפיחות, או שגרם לדלקת בבלוטות־הלימפה מאחורי האוזן, בבית־השחי, במפשעה או בצואר (מד), וכן פצע שנמשך ממנו קו אדום ויש חשש לזיהום (מה).

(ט) מחלה באחד מאברי הגוף, אם יש לחוש שעלולה להתפתח סכנה לכל הגוף (מו), כגון חטט (פורונקל) גדול, או אפילו קטן אם הוא בפנים מן השפתיים ולמעלה, וגם יש חום (מז).

(י) מכת חום או מכת שמש, או כוויות חמורות שנגרמו מן השמש, ממים רותחים או מאש, וכן כוויה מחומר כימי (וראה להלן פרק לה סעיף לח) (מח), וגם כוויה אצל תינוקות וזקנים, ואף אצל כל אדם במקומות רגישים בגוף כמו בפנים, בכף היד או בפרקים.

(יא) עקיצה של צירעה או של דבורה וכיו"ב אצל אדם הסובל מרגישות לסוג עקיצה זו (מט).

(יב) נשיכת כלב, נחש, עקרב (נ), נשיכת בעלי־חיים אחרים, כגון סוס וחמור, שלגביה קיים חשש שהיא מסוכנת (נא).

(יג) הרעלה (כגון על־ידי שתיית נפט או דטרגנטים למיניהם, או על־ידי בליעת פרי מורעל, צמח ארסי, כדורי נפתלין, כדורים מכל סוג שהוא בכמות גדולה, וכן אם אכלו תרופות בכמות לא ידועה ונגרמה הרעלה, או שאכלו רעל עכברים) (נב), וכן בליעת מחט ובליעת כל גוף חד אחר (נג).

(יד) איבוד הכרה, הלם או חשש להלם, כגון בשל נפילת משא כבד על אדם או מפאת כאב חזק ביותר (נד), או בשל אסון כבד או פיגוע, או מחמת מכת חשמל.

(טו) קוצר נשימה פתאומי, וכן אובדן ראייה פתאומי או שיתוק פתאומי (נה).

(טז) אירוע מוחי או התקף לב אפילו קטן ביותר, ואפילו לזמן קצר, וכן כאבים או מיחושים בחזה היכולים להיות סימנים להתקף לב (נו).

(יז) חום נמוך בצורה קיצונית מהרגיל אצל אדם לפי טבע גופו.

שאלה: מי שחילל שבת עבור חולה, ובסופו של דבר התברר שלא היה צורך בפעולת חילול שבת כלל, האם הוא צריך כפרה על חטאו?

תשובה: מי שחילל שבת סתם, וכגון שנסע במכונית בשבת שלא לצורך פיקוח נפש כלל, בודאי שכאשר יחזור בתשובה מעונו, יצטרך לעשות סדר תיקון תשובה, לכפר על חטאו הגדול בחילול שבת קודש. ואז, כשיראה ה' בעונו ובצער, בודאי שיקבל את תשובתו ברצון.

אולם המחלל שבת עבור נפש מישראל הנמצאת בסכנה, מצוה גדולה עשה, וכפי שנתבאר [בהלכות הקודמות](#), שכך הוא דין התורה. עד שאמרו רבותינו במסכת יומא, שיש לחלל את השבת עבור החולה, על ידי גדולי ישראל, ואין צורך לחפש דרכים אחרות בכדי שהחילול שבת יעשה על ידי אנשים פשוטים, ואף אסור לעשות כן, בכדי שלא יבאו אנשים לומר שיש איזה פגם בחילול שבת עבור החולה.

ויש נשים שנהגו, שכאשר חיללו שבת עבור יולדת, או שאר חולה שיש בו סכנה, היו נוהגות אחר כך להתענות בכדי לכפר על חילול שבת שעשו. וכתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל, שהוא מעשה הוללות וסיכלות, שהרי התורה אמרה שיש לחלל שבת עבור מצות מילה, ומעשים בכל יום שהמוהלים מחללים שבת ומלים את הילד בשבת, וכי יעלה על הדעת שאותו מוהל שנצטוו בתורה למול בשבת, יצטרך אחר כך להתענות בכדי לכפר על חטאו? כן הדבר הזה, שמי שנזדמן לו לחלל שבת עבור חולה שיש בו סכנה, מצות עשה, ואינו צריך לחזור על כך בתשובה כלל ועיקר.

ואפילו אם נתברר אחר כך שלא היה צורך לחלל את השבת לצורך אותו חולה. וכגון אשה שהרגישה שהיא עומדת ללדת בליל שבת, ובעלה לקח אותה ברכבו לבית החולים, ולבסוף נתברר שלא ילדה עד שעברו כמה ימים, אין הבעל צריך להתחרט על מה שעשה, כי עשה הכל על פי התורה, שאמרה שיש לחלל שבת עבור ספק פיקוח נפש.

וכן מבואר בפירוש בשלחן ערוך, שאם היה החולה זקוק לאכול תאנה אחת, והלכו עשרה בני אדם, וכל אחד מהם קטף עבורו תאנה מן העץ, כולם פטורים מחילול שבת, שעשו כן ברשות התורה, "ויש להם שכר טוב מאת ה'."

ובשו"ת בנין ציון, נשאל, אודות תלמיד חכם אחד, שנצטווה על ידי הרופאים לאכול ביום הכפורים, ושמע בקולם, ואחר שהבריא, התחיל להצטער ולהסתפק שאולי הרופאים טעו בדבריהם, כי באמת לא הרגיש חולשה גדולה כל כך, ולא היה צריך לאכול ביום הקדוש. והשיב הגאון המחבר, שהרי מבואר בפוסקים, שאפילו אם החולה אומר בבירור שאין צריך לאכול, והרופאים אומרים שצריך לאכול, חיוב גמור הוא לשמוע בקול הרופא, "ומובטח אני שאינו צריך כפרה, וכבר אמרו חכמים, אין החולה עומד מחוליו ומתרפא עד שמחלו לו כל עוונותיו", ועל כן אין מקום כלל לשאלה זו, ואינו צריך כפרה כלל.

ולסיכום: במקום ספק פיקוח נפש, יש לחלל את השבת, ואפילו אם נתברר אחר כך שלא היה צורך בחילול שבת, אין איסור בדבר, שכן הוא משפט התורה, לחלל שבת עבור ספק פיקוח נפש.

Uncertainty About a Life-Threatening Situation

Question: If one desecrates Shabbat on behalf of an ill person and it turns out that the action one performed that desecrated the Shabbat was actually unnecessary, does one require atonement for this transgression?

Answer: If one desecrated Shabbat for no good reason, such as driving on Shabbat under non-life-threatening circumstances, certainly when one repents for one's sin, one will need to go through a repentance process for one's terrible acts of desecrating the holy Shabbat. When Hashem sees one's great suffering and remorse, He will in turn accept one's repentance and forgive him.

However, if one desecrates Shabbat in order to help save a Jewish person whose life is in danger, one has performed a great Mitzvah, as we have discussed in previous Halachot, and this is actually required by the Torah. Indeed, our Sages tell us in Masechet Yoma that in such cases, Shabbat should be desecrated for the ill person by the generation's greatest Torah scholars and there is no reason to try and facilitate the desecration of Shabbat by simple Jews; it is indeed forbidden to do so, for people might come to believe that there is something wrong with Shabbat desecration on behalf of an individual who is ill.

Some women had the custom that after they would desecrate the Shabbat on behalf of a woman who has gone into labor or any other sick individual, they would fast afterwards in order to atone for the Shabbat desecration that they performed. Maran Rabbeinu Ovadia Yosef *zt"l* writes that this is a foolish and pointless thing to do, for the Torah commands that Shabbat be desecrated for the Mitzvah of Berit Milah (ritual circumcision) and we see many Mohalim (ritual circumcisers)

who freely desecrate Shabbat in order to perform the Milah. Does it make any sense that a Mohel, who is commanded by the Torah to perform a Milah on Shabbat, would need to fast afterwards to atone for his sin?! The same applies here where one desecrates Shabbat in order to save the life of someone in a life-threatening situation, one has certainly performed a great Mitzvah and no form of atonement or repentance is required at all.

Even if it turns out later that it was not necessary to desecrate Shabbat for this ill individual, for instance, when a woman feels that she is going into labor on Shabbat and her husband rushes her to the hospital by car but she only ends up giving birth a few days later, the husband need not feel any remorse for what he has done, for he has acted in accordance with Torah law which dictates that Shabbat must be desecrated even when there is a doubt regarding a life-threatening circumstance.

This is indeed illustrated by Maran Ha'Shulchan Aruch who writes that if an ill person needs to eat one fig (in order to restore his health) and ten people go and each one plucked a fig off the tree on his behalf, none of them are liable for Shabbat desecration, as all of them acted according to Torah law and "all of them will receive great reward from Hashem."

In the Responsa Benei Tzion, the author was asked by a certain Torah scholar who was instructed by doctors to eat on Yom Kippur and after doing so and recovering, he began to regret what he did and he started doubting whether the doctors' instruction were really accurate as he did not feel so weak to begin with and maybe he really did not need to eat on this holiest of days. The author responded that the Poskim write clearly that even if the ill individual states unequivocally that he does not need to

eat but the doctors say that he does, he is entirely obligated to heed the doctors' instructions. He continues, "And I am certain that he requires no atonement, as our Sages say that a sick person does not recover until all of his sins are atoned for in Heaven." Thus, this question does not begin and the patient does not need to repent at all.

Summary: In a situation where there is a doubt regarding whether or not one is suffering from a life-threatening illness (or situation), Shabbat must be desecrated on his behalf. Even if later on, it turns out that there was no need for the Shabbat desecration, still, this does not constitute any prohibition, as this action was performed in accordance with Torah law which dictates that one must desecrate Shabbat even in instances of doubtful life-threatening situations.